

نقش کمیته حسابرسی در تعدیل ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریتی با حق الزحمه و تخصص حسابرس

دکتر سید محمود موسوی شیرینی^۱ ©

دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور

عسل بخشیان^۲

دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی کرج

(تاریخ دریافت: ۲۲ آذر ۱۳۹۶؛ تاریخ پذیرش: ۵ اسفند ۱۳۹۶)

بنظر می رسد کمیته حسابرسی بتواند در جلوگیری استخدام یک حسابرس وابسته به مدیریت، نقش ایفا کند و ضمن جلوگیری از تعیین حق الزحمه حسابرسان توسط مدیران، در تعیین همبستگی بین ویژگی های مدیریت با تخصص و حق الزحمه حسابرسان موثر باشند. بدین منظور، در این پژوهش تاثیر اعتماد بیش از حد مدیریت بر حق الزحمه حسابرسی و تخصص صنعت حسابرس و نقش تعدیل کنندگی کمیته حسابرسی بر این ارتباط، در یک قلمرو زمانی از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ مورد آزمون قرار گرفت. این پژوهش از نظر هدف توسعه ای بوده و برای تحلیل داده ها از داده های تلفیقی و مدل رگرسیون داده های ترکیبی استفاده شد. آزمون ها فرضیه های پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری R نشان می دهد که اعتماد بیش از حد مدیریت بر حق الزحمه حسابرسی تاثیر ندارد. در حالیکه در حضور (وجود) کمیته حسابرسی این رابطه معنی دار است. نتایج دیگر پژوهش نشان داد که در حضور (وجود) کمیته حسابرسی، بین اعتماد بیش از حد مدیریت و تخصص صنعت حسابرس رابطه ی معناداری وجود ندارد.

واژه های کلیدی: اعتماد بیش از حد مدیریت، کمیته حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، تخصص صنعت حسابرس.

¹ mousavi1973@yahoo.com

© (نویسنده مسئول)

² bakhshian_a@yahoo.com

مقدمه

استانداردهای حسابرسی، حسابرسان را ملزم به در نظر گرفتن نگرش مدیریت در زمان اخذ تصمیمات ارزیابی ریسک حسابرسی می‌کند [۱۸]. اعتماد بیش از حد مدیریت می‌تواند بر ارزیابی ریسک گزارش مالی حسابرسان اثر بگذارد. چرا که مدیران بسیار مطمئن تمایل دارند جریان نقدینگی پیش بینی شده آینده پروژه‌ها را دست بالا بگیرند. اما احتمال و اثر رویدادهای مضر را دست کم بگیرند [۲۵]. از آنجایی که مدیران بسیار مطمئن تمایل به دست بالا گرفتن بازگشت سرمایه شرکت خود دارند و احتمال و شدت لطمه‌های جانبی را دست کم می‌گیرند، ممکن است ریسک بالایی از گزارش مالی را به حسابرسان ارائه دهند. در زمینه ارزیابی حسابرسان نسبت به ویژگی‌های شخصیتی مدیریت [۲۷] دریافتند که خودشیفتگی مدیریتی به طرز مثبتی با ارزیابی ریسک حسابرسان در موقعیت‌های عملی مرتبط است. بنابراین اگر حسابرسان ویژگی‌های شخصیتی مدیران بسیار مطمئن و ریسک بالای گزارش مالی مرتبط با اعتماد بیش از حد مدیریتی را تشخیص دهند، می‌توانند دستمزدهای حسابرسانی بالاتری را برای پاداش تلاش‌های حسابرسانی بیشتر مورد نیاز برای کاهش ریسک تشخیص تقاضا کنند. [۳۳] نشان داد زمانی که ریسک انجام حسابرسانی بالا است حسابرسان دستمزدهای بالاتری را مطالبه می‌کنند.

از طرفی دیگر، حسابرسی کاری متفاوت است. که در آن مشتریان می‌توانند تا حدودی حسابرسان، دامنه حسابرسانی، و حتی برخی ابعاد کیفیت حسابرسانی را تعیین کنند [۱۲]. مطالعات نشان داده است که دستمزدهای حسابرسانی به طور مثبتی با ساعات حسابرسانی مرتبط است و مدیران اغلب با حسابرسان در مورد برنامه حسابرسانی از جمله دامنه حسابرسانی مذاکره می‌کنند تا به دستمزدهای حسابرسانی پایین‌تری دست یابند [۲۲]. یک مدیر بسیار مطمئن می‌تواند بر سر دامنه حسابرسانی برای دستیابی به دستمزدهای حسابرسانی پایین‌تر مذاکره کند. چرا که آن‌ها در گزارش مالی شرکت‌های خود مطمئن بوده و برای بازخورد اصلاحی حسابرسان به اندازه مدیران غیرمطمئن ارزش قائل نمی‌باشند.

پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهد که مدیران اجرایی هنوز هم اثری قابل توجه بر انتخاب حسابرسان و مذاکرات مداوم با حسابرسان دارند. در زمینه حسابرسان متخصص صنعت که حسابرسانی‌های باکیفیت بالاتری را فراهم می‌کند این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که حسابرسان بهتر قادر به تشخیص خطاهای مشتریان در درون تخصص صنعت خود هستند. در نتیجه مدیران بسیار مطمئن ممکن است احتمال کم‌تری داشته باشد که از حسابرسان متخصص که انتخاب‌های حسابرسانی متهورانه دارند استفاده کنند. به علاوه، مدیران بسیار مطمئن ممکن است حسابرسان غیرمتخصص را انتخاب کنند تا دستمزدهای حسابرسانی پایین‌تری را پرداخت نمایند [۲۹].

نقش منحصر به فرد کمیته حسابرسانی در فرآیند حسابرسانی یک شرکت ممکن است باعث ایفای نقش با اهمیتی در محدود کردن اثرات مدیریت بر کیفیت و دستمزدهای حسابرسانی شود. پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهد که یک کمیته حسابرسانی قوی می‌تواند نتایج منفی مرتبط با اشتغال مدیریتی در فرآیند حسابرسانی را کاهش دهد. بعنوان نمونه [۲۰] دریافتند که یک کمیته حسابرسانی قوی می‌تواند در

جولوگیری استخدام یک حسابرس وابسته به مدیریت، نقش ایفا کند. به طور مشابه، [۱۳] کاهش دستمزدهای کمتری را برای شرکت های دارای کمیته های حسابرسی قدرتمند در مدت بحران مالی و فشارهای اقتصادی نشان دادند.

با توجه به اجباری شدن تشکیل کمیته های حسابرسی در شرکت های بورس اوراق بهادار تهران و نیز مطالب پیشگفته در خصوص اهمیت روابط بین حسابرسان و صاحبکاران و نقش کمیته های حسابرسی در تعدیل روابط، در این پژوهش تاثیر اعتماد بیش از حد مدیریت بر حق الزحمه حسابرسی و تخصص صنعت حسابرس و نقش کمیته حسابرسی در این خصوص، مورد آزمون قرار می گیرد.

پیشینه پژوهش

[۱۰] در مطالعه ای به بررسی رابطه بین ویژگی های کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. آن ها به این نتیجه دست یافتند که نبود اعضای متخصص مالی در کمیته ی حسابرسی، ارتباط معنی داری با افزایش احتمال رخداد اشتباه و تقلب مالی دارد. همچنین بین حق الزحمه حسابرسی و استقلال کمیته حسابرسی رابطه مثبت برقرار است. [۱۴] اعتماد بیش از حد مدیریت و سیاست های شرکت های آمریکایی طی سال های ۲۰۰۷-۲۰۰۱ را بررسی کردند. نتایج آن ها نشان داد که شرکت های با مدیران مالی دارای اعتماد بیش از حد، از نرخ تنزیل پایین تری برای ارزش فعلی جریان های نقدی استفاده می کنند، سرمایه گذاری بیشتری انجام می دهند، از بدهی بیشتری استفاده می کنند، کم تر احتمال دارد که سود سهام پرداخت کنند و در حالی که بیشتر از بدهی بلندمدت استفاده می کنند، مخالف بدهی کوتاه مدت هستند. [۲۶] در پژوهشی تحت عنوان پاسخ متقابل به اعتماد بیش از حد مدیریت پرداختند. نتایج آن ها نشان می دهد بین حق الزحمه حسابرسی و اعتماد بیش از حد مدیریت رابطه مثبتی وجود دارد آنها همچنین به یک ارتباط منفی معنی دار بین اعتماد بیش از حد مدیریت و اعتبار موسسات دست یافتند. [۱۹] با انجام پژوهشی به بررسی رابطه بین اعتماد بیش از حد اختیار عمل مدیریت و سیاست تقسیم سود پرداختند. نتایج آنان نشان داد که مدیران دارای اعتماد بیش از حد به دلیل این که تامین مالی خارجی و به منظور سرمایه گذاری در شرکت را پرهزینه می دانند، در صورت نیاز به سرمایه گذاری بیشتر در آینده، سود نقدی کمتری تقسیم می کنند. [۱۷] در مطالعه ای به بررسی اثر کمیته حسابرسی متخصص صنعت بر نظارت در فرآیند گزارشگری مالی پرداختند نتایج نشان می دهد که تخصص صنعت، زمانی که با تخصص حسابداری ترکیب می شود، می تواند اثربخشی کمیته حسابرسی در نظارت بر روند گزارشگری مالی را بهبود بخشد. [۱۶] به بررسی اعتماد بیش از حد مدیریت و کنترل های داخلی پرداختند نتایج پژوهش نشان می دهد که شرکت های با مدیران با اعتماد بیش از حد احتمال بیشتری به حفظ کنترل های داخلی بی اثر دارند. همچنین نشان می دهند که ایجاد کنترل های داخلی "مقرون به صرفه" در شرکت براساس ویژگی های تیم مدیریت متفاوت است. [۲۱] به بررسی اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی در ۷۶۶۱ شرکت آمریکایی در سال های ۲۰۱۰-۲۰۰۰ پرداختند. آنها دریافتند که ارتباط منفی بین اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی برای شرکت های فاقد کمیته حسابرسی قوی وجود دارد. و با حضور

یک کمیته حسابرسی قوی این رابطه منفی کاهش می یابد. همچنین نتایج نشان داد شرکت های با اعتماد بیش از حد مدیریت تمایل کمتری به استفاده از حسابرسان متخصص دارند. نتایج تحقیق [۶] نشان دهنده رابطه مثبت و معنادار بین دوره تصدی حسابرس و اندازه شرکت حسابرسی با کارایی سرمایه گذاری های بلند مدت است. بر این اساس کیفیت حسابرسی و کیفیت حسابرس دارای نقشی با اهمیت در افزایش کارایی سرمایه گذاری های شرکت می باشند.

نتایج تحقیق [۱] نشان داد از بین شش عامل مهم در نظر گرفته شده در این تحقیق تنها اندازه موسسه ی حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵٪ بر تغییر حسابرس تأثیر مثبت دارد.

[۴] چارچوب رفتار اعتماد بیش از حد و بازده سهام را بررسی کردند. آن ها به این نتیجه رسیدند که شواهد ضعیفی در مورد وجود ویژگی رفتاری اعتماد بیش از حد در بین مشارکت کنندگان بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد. [۹] به بررسی اثر تجربه حرفه ای مدیران شرکت های سرمایه گذاری در بورس اوراق بهادار تهران بر ریسک پذیری و اعتماد بیش از حد و رفتار توده وار آن ها پرداختند. نتایج نشان داد که بین تجربه و ریسک پذیری مدیران و اعتماد بیش از حد رابطه معنی دار معکوس وجود دارد. [۲] در پژوهشی با عنوان بررسی مقایسه ای عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورتهای مالی از منظر حسابرسان مستقل و مدیران اجرایی به بررسی شباهت ها و تفاوت های بین عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی صورتهای مالی از منظر حسابرسان مستقل شاغل در موسسات حسابرسی (مدیران و مدیران ارشد) و نیز اعضای هیات مدیره، مدیران و معاونان مالی صاحبکاران پرداختند. نتایج نشان می دهد که در هیچ یک از حوزه های خاص صاحبکار، خاص حسابرس و خاص کار حسابرسی بین نظر حسابرسان مستقل و مدیران مالی تفاوت معناداری وجود ندارد. [۵] به بررسی رابطه بین اعتماد بیش از حد مدیریت و محافظه کاری در ۶۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج نشان داد که بین محافظه کاری شرطی و غیرشرطی با اعتماد بیش از حد مدیریت رابطه منفی و معنادار وجود دارد. [۳] به بررسی تأثیر عامل رفتاری اعتماد به نفس بیش از حد مدیریت بر چسبندگی هزینه ها پرداختند. به این نتیجه رسیدند که عامل اعتماد بیش از حد مدیریت باعث افزایش چسبندگی هزینه ها (هزینه های توزیع، فروش و اداری) می شود. [۷] در پژوهشی تحت عنوان تأثیر اعتماد بیش از حد مدیریتی بر سیاست تقسیم سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته های پژوهش آن ها نشان می دهد که مقوله اعتماد بیش از حد مدیریتی بر سیاست تقسیم سود شرکت های بورسی تأثیر مستقیم دارد ولی با افزایش فرصت های سرمایه گذاری، تأثیر اعتماد بیش از حد مدیریتی بر سیاست تقسیم سود، معکوس می شود.

[۸] در پژوهشی تحت عنوان تأثیر اعتماد بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته های پژوهش آن ها نشان می دهد که اثر اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی، مثبت و معنادار است.

فرضیه های پژوهش

فرضیه ۱: بین اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه ۲: کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی موثر است.

فرضیه ۳: کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت و تخصص صنعت حسابرس موثر است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی بوده و در حیطه تحقیقات توصیفی - رگرسیونی قرار دارد و داده های مورد نیاز آن از منابع قابل اتکا و در دسترس، استخراج و برای آزمون فرضیه های پژوهش استفاده شده اند. در این پژوهش گردآوری اطلاعات به روش آرشویی صورت گرفته است. بدین ترتیب که در بخش اول، پژوهش های انجام گرفته در زمینه موضوع پژوهش از کتب، مقالات معتبر، پایان نامه های دانشجویی و سایت های اینترنتی معتبر گردآوری و مورد مطالعه قرار گرفت. در بخش دوم نیز برای جمع آوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز جهت انجام پژوهش از سایت سازمان بورس اوراق بهادار تهران، بانک های اطلاعاتی نظیر نرم افزار ره آورد نوین، سایتهای ایران تحلیل، tse، arbourse، codal استفاده شد.

در این پژوهش برای بررسی معنادار بودن الگوی پژوهش از آزمون های آماری T و F استفاده شده است. پس از گردآوری داده ها و تعیین مدل، ابتدا داده ها را به صورت داده های تابلویی قرار داده و سپس از آزمون F لیمر برای تعیین داده های تلفیقی یا مدل آثار ثابت استفاده گردید. همچنین از آزمون هاسمن برای تعیین مدل آثار ثابت (Fixed) یا آثار تصادفی (Random) استفاده شد؛ پس از برازش مدل توسط نرم افزار آماری R برای بررسی خود همبستگی سریالی میان اجزای اخلال (خطاهای مدل) از آزمون بروش-گادفری استفاده شد.

برای آزمون فرضیه های این پژوهش از الگوی های ذیل استفاده شده است:

$$1) \text{Audit Fees}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Overcon}_{i,t} + \beta_2 \text{Size}_{i,t} + \beta_3 \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \text{AR\_INV}_{i,t} + \beta_5 \text{MTB}_{i,t} + \beta_6 \text{Leverage}_{i,t-1} + \beta_7 \text{Loss}_{i,t} + \beta_8 \text{Cash}_{i,t} + \beta_9 \text{ABS-AA}_{i,t} + \beta_{10}$$

$$\text{Change Auditors}_{i,t} + \beta_{11} \text{Auditor}_{i,t} + \beta_y \text{Year} + \beta_{\text{Ind}} \text{Industry} + \varepsilon_{i,t}$$

$$2) \text{Audit Fees}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Overcon}_{i,t} + \beta_2 \text{AC}_{i,t} + \beta_3 \text{Overcon} * \text{AC}_{i,t} + \beta_4 \text{Size}_{i,t} + \beta_5 \text{ROA}_{i,t} + \beta_6 \text{AR\_INV}_{i,t} + \beta_7 \text{MTB}_{i,t} + \beta_8 \text{Leverage}_{i,t-1} + \beta_9 \text{Loss}_{i,t} + \beta_{10} \text{Cash}_{i,t} + \beta_{11} \text{ABS-AA}_{i,t} + \beta_{12} \text{Change Auditors}_{i,t} + \beta_{13} \text{Auditor}_{i,t} + \beta_y \text{Year} + \beta_{\text{Ind}} \text{Industry} + \varepsilon_{i,t}$$

$$3) \text{SPECIALIST}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Overcon}_{i,t} + \beta_2 \text{AC}_{i,t} + \beta_3 \text{Overcon} * \text{AC}_{i,t} + \beta_4 \text{Size}_{i,t} + \beta_5 \text{ROA}_{i,t} + \beta_6 \text{AR\_INV}_{i,t} + \beta_7 \text{MTB}_{i,t} + \beta_8 \text{Leverage}_{i,t-1} + \beta_9 \text{Loss}_{i,t} + \beta_{10} \text{Cash}_{i,t} + \beta_{11} \text{ABS-AA}_{i,t} + \beta_{12} \text{Change Auditors}_{i,t} + \beta_{13} \text{Auditor}_{i,t} + \beta_y \text{Year} + \beta_{\text{Ind}} \text{Industry} + \varepsilon_{i,t}$$

شیوه سنجش متغیرهای پژوهش

متغیرهای وابسته

$Audit\ Fees_{i,t}$: یکی از متغیرهای وابسته مورد استفاده در این پژوهش، حق الزحمه حسابرسی است که به صورت لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی اندازه گیری می شود.

$SPECIALIST_{i,t}$: در این پژوهش از سهم بازار به عنوان شاخصی برای اندازه گیری تخصص صنعت موسسه حسابرسی استفاده می نماییم [۳۴]. و در آن فرض می شود که هرچه سهم بازار موسسه حسابرسی بیشتر باشد، تخصص صنعت و تجربه آن نسبت به دیگر رقبا بیشتر است. برای محاسبه سهم بازار از معادله زیر استفاده می شود:

$$MS_{ik} = \frac{\sum_{j=1}^{J_{ik}} TA_{ijk}}{\sum_{i=1}^{I_K} \sum_{j=1}^{J_{ik}} TA_{ijk}}$$

که در آن:

MS سهم بازار موسسه حسابرسی نام در صنعت k ؛ TA مجموع دارایی های صاحب کاران؛ i نماد موسسه حسابرسی؛ j نماد شرکت صاحب کار؛ k نماد صنعت مورد نظر؛ J_{ik} نماد تعداد صاحب کاران

موسسه حسابرسی نام در صنعت k ؛ I_k نماد تعداد موسسات حسابرسی در صنعت k است. موسساتی در این تحقیق به عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می شوند که سهم بازارشان (یعنی MS_{ik}) بیش از $1.2 \times \frac{1}{N_k}$ باشد N_k : تعداد شرکت های موجود در صنعت K ؛ K نام در مدل آزمون فرضیه پژوهش اگر شرکت از سوی موسسه حسابرسی متخصص صنعت، حسابرسی شده باشد متغیر وابسته عدد یک در غیر اینصورت عدد صفر خواهد بود

متغیرهای مستقل

اعتماد بیش از حد مدیریتی ($Overcon_{i,t}$)

مطابق با پژوهش [11] برای اندازه گیری اعتماد بیش از حد مدیریتی ($Overcon$)، از دو معیار $CAPEX_{it}$ و $Overinv_{it}$ که مرتبط با سرمایه گذاری هستند استفاده شده است.

الف) معیار اول ($CAPEX_{it}$): اگر نسبت مخارج سرمایه ای (مخارج سرمایه ای به کل دارایی های شرکتی بیشتر از میانگین نسبت مخارج سرمایه ای همان دوره شرکت های صنعت مربوطه عضو نمونه باشد، بیانگر اعتماد بیش از حد مدیریتی بوده و $CAPEX_{it}$ ، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر را اختیار می نماید. مخارج سرمایه ای، مبالغی که صرف خرید یا بهبود و ارتقای دارایی های مولد مانند: ماشین آلات، ساختمانهای تجاری و تولیدی، وسائل نقلیه و غیره در سال t می شود و براساس مطالعه [۳۰]، از تفاوت خالص ارزش دفتری دارایی های ثابت در ابتدا و پایان دوره به علاوه هزینه استهلاک محاسبه می گردد.

ب) معیار دوم (**Overinvt**): مطابق با پژوهش [۱۱] و [۳۲]، عبارت است از مفهوم مازاد سرمایه گذاری که از رگرسیون رشد دارایی های ثابت نسبت به رشد فروش در سطح صنعت به شرح رابطه زیر به دست می آید. بنابراین اگر مازاد سرمایه گذاری (ε_{it}) مثبت گردید برای متغیر **Overinvt** عدد یک و در غیر این صورت، عدد صفر لحاظ می شود.

$$ASSET.GR_{it} = \beta_0 + \beta_1 SALE.GR_{it} + \varepsilon_{it}$$

کمیته حسابرسی ($AC_{i,t}$): در صورت وجود کمیته حسابرسی عدد یک و عدم کمیته حسابرسی عدد صفر اختصاص داده می شود.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت ($Size_{i,t}$): در این پژوهش از متغیر لگاریتم طبیعی جمع داراییها برای سنجش اندازه شرکت استفاده شده است.

بازده دارایی ها ($ROA_{i,t}$): این متغیر از تقسیم سود عملیاتی بر متوسط کل دارایی ها محاسبه می شود.

نسبت مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها ($AR\_INV_{i,t}$)

(۲۲) نشان دادند که با افزایش پیچیدگی عملیات صاحبکار، زمان و تخصص بیشتری برای حسابرسی آن لازم است در این پژوهش، برای اندازه گیری پیچیدگی عملیات و همانند [۲۴]، از نسبت مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل دارایی ها استفاده شده است.

نسبت ارزش بازار به دفتری ($MTB_{i,t}$): این نسبت از طریق تقسیم ارزش بازار هر سهم به ارزش دفتری همان سهم بدست می آید.

اهرم مالی ($Leverage_{i,t-1}$): نسبت بدهی است که از تقسیم بدهی ها به دارایی ها محاسبه شده است. زیان ($Loss_{i,t}$): اگر شرکت در سال جاری یا سال گذشته زیان گزارش کند یک در غیر این صورت صفر،

نقدینگی ($Cash_{i,t}$): به منظور سنجش ریسک حسابرسی ذاتی دارایی های موجود شرکت از این متغیر استفاده می کنیم. این متغیر از تقسیم وجه نقد و سرمایه گذاری کوتاه مدت بر متوسط کل دارایی ها بدست می آید.

اقلام تعهدی اختیاری ($ABS-AA_{i,t}$): به منظور ارزیابی اقلام تعهدی اختیاری از مدل تعدیل شده جونز استفاده شده است.

تغییر حسابرس ($Change Auditors_{i,t}$): اگر اولین سالی است که حسابرس شرکت را حسابرسی می کند عدد یک، و در غیر این صورت صفر.

نوع حسابرس ($Auditor_{it}$): در این پژوهش اگر حسابرس سازمان حسابرسی باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر می گیرد.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

- در این پژوهش با اعمال محدودیت هایی به شرح زیر، شرکت های جامعه آماری پژوهش تعیین گردید:
۱. شرکت مورد نظر، هزینه حق الزحمه حسابرسی را در یادداشت های پیوست صورتهای مالی خود و در قسمت هزینه های عمومی و اداری در طی سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ افشا کرده باشد؛
  ۲. اطلاعات مالی شرکت در طی تمامی سال های قلمروی زمانی پژوهش در دسترس باشد؛
  ۳. شرکت مورد نظر جز شرکت های حذف شده از بورس نباشد، به عبارت دیگر نماد آن در طی دوره پژوهش فعال باشد؛
  ۴. شرکت جز صنایع واسطه گری مالی، بیمه، بانک و سرمایه گذاری نباشد؛
- تعداد شرکت هایی که در این دوره نمادشان فعال بوده بالغ بر ۳۰۰ شرکت است که از منظر کمی و تعدادی، امکان تحقیق (با توجه به روش پژوهش) بر روی تمامی آنها میسر بود، لکن از منظر کیفی، برخی از آنها دارای مشکلات و نواقص اطلاعاتی بودند. در نتیجه، تعداد شرکت هایی که در هر دو بُعد حائز شرایط شدند، به ۹۱ شرکت یا به عبارتی به ۶۳۷ شرکت-سال تقلیل یافت. بدین ترتیب، جامعه آماری تحقیق در نهایت ۹۱ شرکت است.

یافته های پژوهش

ننایج آمار توصیفی

(نگاره ۱): آماره های توصیفی مربوط به متغیرهای کمی الگوی پژوهش

انحراف معیار	بیشینه	کمینه	میانه	میانگین	شاخص متغیر
۰/۱۸۸۲	۹/۳۰۲	۳/۵۸۳	۶/۱۲۲	۶/۲۳۲	حق الزحمه حسابرسی
۱/۵۲۵	۱۹/۳۰۴	۹/۸۸۱	۱۲/۹۹۹	۱۳/۱۹۱	اندازه شرکت
۰/۱۱۶۸	۱/۰۲۸	-۰/۵۴۶	۰/۱۲۲	۰/۱۴۸	بازده دارایی ها
۰/۲۰۸	۰/۹۳۰	۰/۰۵۲	۰/۵۳۴	۰/۵۱۹	مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها
۲/۶۳۰	۲۶/۲۶۲	-۲۱/۰۷۲	۱/۴۵۴	۱/۷۶۶	نسبت ارزش بازار به دفتری
۰/۲۷۸	۲/۸۰۷	۰/۱۸۳	۰/۶۶۵	۰/۶۹۲	اهرم مالی
۰/۰۷۷	۰/۶۷۹	۰/۰۰۱	۰/۰۴۴	۰/۰۶۶	نقدینگی
۰/۲۲۲	۱/۱۴۰	-۰/۸۹۹	۰/۰۰۴	۰/۴۴۲	اقدام تعهدی
۰/۲۷۲	۱/۹۴۳	-۰/۶۵۹	۰/۱۱۶	۰/۱۶۱	رشد دارایی
۰/۴۷۶	۵/۲۱۲	-۱	۰/۱۵۰	۰/۱۵۵	رشد فروش

نتایج آزمون انتخاب مدل

نتیجه آزمون F لیمر در مورد فرضیه اول و دوم پژوهش برای هر دو معیار اعتماد بیش از حد مدیریت در سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد، موید این نکته بود که بین روش OLS و آثار ثابت باید از روش آثار ثابت استفاده شود. p -مقدار ناشی از آزمون هاسمن برای فرضیه اول و دوم برای هر دو معیار اعتماد بیش از حد مدیریت بیشتر از ۵ درصد بوده و به عبارتی نشانگر انتخاب مدل آثار تصادفی بود. برای آزمون داده های ادغام شده در مقابل آثار تصادفی دو طرفه در مرحله ی بعدی از آزمون بروش-پاگان استفاده کردیم در آن فرضیه H_0 در مورد فرضیه اول و دوم پژوهش رد شد و در واقع مدل آثار تصادفی مدل ارجح شناخته شد. پس از انتخاب مدل آثار تصادفی، مجدداً آزمون بروش-پاگان را برای تعیین مدل ارجح میان مدل تجمیعی با آثار زمانی و مدل آثار تصادفی انجام دادیم. فرضیه H_0 به دلیل کمتر بودن p -مقدار آزمون نسبت به سطح خطای قابل پذیرش ۵ درصد رد شد و در نتیجه باز هم مدل آثار تصادفی انتخاب گردید. در نهایت نتایج آزمون بروش-پاگان برای انتخاب مدل ارجح میان مدل تجمیعی با آثار زمانی و مقطعی (دوطرفه) و مدل آثار تصادفی، نشان داد که در فرضیه اول و دوم پژوهش P -مقدار آزمون از ۵ درصد کمتر بوده و در نتیجه فرضیه H_0 در مقابل فرضیه H_1 رد شده است. در نتیجه مدل نهایی ما در این پژوهش برای فرضیه اول و دوم، مدل آثار تصادفی تعیین شد.

پس از انتخاب مدل آثار ثابت به عنوان مدل نهایی پژوهش، به بررسی وجود یا عدم وجود خود همبستگی سریالی میان اجزای اخلاص (خطای مدل) که در واقع پذیره زیربنایی مدل داده های تابلویی محسوب می شود، پرداختیم. با توجه به نتایج آزمون بروش-گادفری نتایج این آزمون بیانگر وجود خود همبستگی سریالی میان اجزای اخلاص در فرضیه اول و دوم پژوهش بود.

در فرضیه سوم این پژوهش با استفاده از معیار آکائیک از میان مدل های OLS و OLS با وجود مدل پنبلی آثار زمانی، مدل آثار تصادفی و مدل پولینگ یا تجمیعی مدل مناسب تر را انتخاب می کنیم. نتایج حاصل از این معیار مدل آثار تصادفی برای هر دو معیار فرضیه سوم را تعیین کرد (نگاره های این آزمون ها به جهت خلاصه گویی ارائه نگردید).

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

نتایج آزمون فرضیه اول

فرضیه اول این پژوهش عنوان می دارد که میان اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار اول و دوم) و حق الزحمه حسابرسی رابطه ی معناداری برقرار می باشد که با توجه به نتایج برآورد الگوی اول پژوهش نشان داده شده در نگاره های ۳ و ۲ این فرضیه رد می شود. چرا که با توجه به p -مقدار متغیر اعتماد بیش از حد مدیریت (با هر دو معیار اول و دوم) فرضیه H_0 رد نشده است، همچنین از بین ده متغیر کنترلی بیان شده در هر دو معیار، متغیرهای اندازه شرکت، مجموع حساب دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل دارایی، نقدینگی، اقلام تعهدی و نوع حسابرس در سطح خطای ۵ درصد تاثیر مثبت و معنادار بر حق الزحمه حسابرسی دارند. سایر متغیرهای کنترلی همچون بازده دارایی، ارزش بازار به

دفتری، اهرم مالی، زیان خالص، تغییر حسابرس، ارتباط معناداری با حق الزحمه حسابرسی نشان می دهند.

نگاره ۲- نتایج برآورد الگوی اول پژوهش - معیار اول اعتماد بیش از حد مدیریت

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار اول)	<i>Overcon</i>	۰/۰۲۶۸	۰/۴۹۵۵	۰/۰۵۴۱	۰/۹۵۶۸
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۰/۴۷۸۴	۰/۰۳۲۶	۱۴/۶۳۸۳	<۰/۰۰۱
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	۰/۱۷۴۴	۰/۱۴۰۶	۱/۲۴۰۵	۰/۲۱۴۷
مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	۰/۳۷۶۷	۰/۱۵۷۱	۲/۳۹۷۰	۰/۰۱۶۵
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۰۰۷۶	۰/۰۰۷۵	-۱/۰۱۲۹	۰/۳۱۱۱
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۱۶۷۸	۰/۰۹۶۰	۱/۷۴۶۳	۰/۰۸۰۷
زیان خالص	<i>Loss</i>	۰/۰۳۱۴	۰/۰۹۱۶	۰/۳۴۳۲	۰/۷۳۱۴
نقدینگی	<i>Cash</i>	۰/۶۸۵۹	۰/۲۷۳۲	۲/۵۱۰۷	۰/۰۱۲۰
اقدام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	۰/۲۷۹۸	۰/۰۷۹۱	۳/۵۳۶۴	۰/۰۰۰۴
تغییر حسابرس	<i>Change Auditors</i>	-۰/۰۱۳۵	۰/۰۴۲۶	-۰/۳۱۸۰	۰/۷۵۰۴
نوع حسابرس	<i>Auditor</i>	۰/۳۷۳۷	۰/۰۷۶۱	۴/۹۰۹۰	<۰/۰۰۱

$$Audit\ Fees_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Overcon_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 ROA_{i,t} + \beta_4 AR\_INV_{i,t} + \beta_5 MTB_{i,t} + \beta_6 Leverage_{i,t-1} + \beta_7 Loss_{i,t} + \beta_8 Cash_{i,t} + \beta_9 ABS-AA_{i,t} + \beta_{10} Change\ Auditors_{i,t} + \beta_{11} Auditor_{i,t} + \beta_y Year + \beta_{Ind} Industry + \varepsilon_{i,t}$$

نقش کمیته حسابرسی در تعدیل ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریتی... ۶۵.

نگاره ۳- نتایج برآورد الگوی اول پژوهش - معیار دوم اعتماد بیش از حد مدیریت

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار دوم)	<i>Overcon</i>	-۰/۱۲۲۹	۰/۴۹۹۴	-۰/۲۴۶۲	۰/۸۰۵۴
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۰/۴۶۷۱	۰/۰۳۲۰	۱۴/۵۶۹۴	<۰/۰۰۱
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	۰/۱۹۹۵	۰/۱۳۹۹	۱/۴۲۹۱	۰/۱۵۲۹
مجموع حسابهای دریافتی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	۰/۴۰۵۶	۰/۱۵۵۲	۲/۶۱۳۴	۰/۰۰۸۹
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۰۰۷۳	۰/۰۰۷۵	-۰/۹۷۷۴	۰/۳۲۸۳
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۱۶۹۷	۰/۰۹۶۴	۱/۷۵۹۷	۰/۰۷۸۴
زیان خالص	<i>Loss</i>	۰/۰۳۲۰	۰/۰۹۲۰	۰/۳۴۸۱	۰/۷۲۷۷
نقدینگی	<i>Cash</i>	۰/۷۸۴۲	۰/۲۷۵۸	۲/۸۷۹۰	۰/۰۰۳۹
اقلام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	۰/۲۸۲۵	۰/۰۷۸۷	۳/۵۸۶۲	۰/۰۰۰۳
تغییر حسابرس	<i>Change Auditors</i>	-۰/۰۱۹۱	۰/۰۴۲۲	-۰/۴۵۳۲	۰/۶۵۰۴
نوع حسابرس	<i>Auditor</i>	۰/۳۷۹۰	۰/۰۷۵۹	۴/۹۹۰۸	<۰/۰۰۱

$$\text{Audit Fees } i,t = \beta_0 + \beta_1 \text{ Overcon } i,t + \beta_2 \text{ Size } i,t + \beta_3 \text{ ROA } i,t + \beta_4 \text{ AR\_INV } i,t + \beta_5 \text{ MTB } i,t + \beta_6 \text{ Leverage } i,t-1 + \beta_7 \text{ Loss } i,t + \beta_8 \text{ Cash } i,t + \beta_9 \text{ ABS-AA } i,t + \beta_{10} \text{ Change Auditors } i,t + \beta_{11} \text{ Auditor } i,t + \beta_y \text{ Year} + \beta_{\text{Ind}} \text{ Industry} + \varepsilon i,t$$

نتایج آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم این پژوهش عنوان می دارد که کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی موثر است. مطابق با نگاره های ۴ و ۵ به دلیل کمتر بودن p-مقدار *Overcon** از *AC* خطای قابل پذیرش ۵ درصد پژوهش، کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت (هر دو معیار) و حق الزحمه حسابرسی موثر است. همچنین در معیار اول متغیرهای کنترلی اندازه شرکت و نوع حسابرس معنادار می باشند ولی متغیرهای کنترلی بازده دارایی ها، مجموع

حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها، نقدینگی، ارقام تعهدی، ارزش بازار به دفتری، اهرم مالی، زیان خالص و تغییر حسابرس معنادار نشده است. همچنین در معیار دوم نتایج معیار اول حاصل گردید با این تفاوت که تغییر حسابرس نیز معنی دار گردیده است.

نگاره ۴ - نتایج برآورد الگوی دوم پژوهش - معیار اول اعتماد بیش از حد مدیریت

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار اول)	<i>Overcon</i>	۱/۱۶۳۳	۰/۴۵۲۵	۲/۵۷۰۹	۰/۰۱۰۱
کمیت حسابرسی	<i>AC</i>	۰/۴۵۲۱	۰/۰۴۹۱	۹/۲۰۵۴	<۰/۰۰۱
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۰/۳۸۵۲	۰/۰۲۸۹	۱۳/۲۸۴۷	<۰/۰۰۱
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	۰/۱۱۴۲	۰/۱۳۱۶	۰/۱۸۶۷۶	۰/۳۸۵۶
مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	۰/۲۰۰۳	۰/۱۴۷۹	۱/۳۵۴۰	۰/۱۷۵۷
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۰۱۱۹	۰/۰۰۷۰	-۱/۶۹۷۳	۰/۰۸۹۶
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۰۳۱۰	۰/۰۹۰۸	۰/۳۴۱۲	۰/۷۳۲۹
زیان خالص	<i>Loss</i>	۰/۰۶۵۶	۰/۰۸۶۲	۰/۷۶۱۵	۰/۴۴۶۳
نقدینگی	<i>Cash</i>	۰/۲۸۵۱	۰/۲۵۸۸	۱/۱۰۱۵	۰/۲۷۰۶
ارقام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	-۰/۰۳۴۵	۰/۰۸۱۲	-۰/۴۲۵۳	۰/۶۷۰۶
تغییر حسابرس	<i>Change Auditors</i>	-۰/۰۷۰۰	۰/۰۴۰۷	-۱/۷۱۷۵	۰/۰۸۵۸
نوع حسابرس	<i>Auditor</i>	۰/۳۹۵۴	۰/۰۷۰۹	۵/۵۷۵۷	<۰/۰۰۱
اعتماد بیش از حد مدیریت و کمیت حسابرسی	<i>*Overcon AC</i>	-۰/۲۱۴۸	۰/۰۷۲۴	-۲/۹۶۳۷	۰/۰۰۳۰

$$Audit\ Fees_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Overcon_{i,t} + \beta_2 AC_{i,t} + \beta_3 Overcon * AC_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 AR\_INV_{i,t} + \beta_7 MTB_{i,t} + \beta_8 Leverage_{i,t-1} + \beta_9 Loss_{i,t} + \beta_{10} Cash_{i,t} + \beta_{11} ABS-AA_{i,t} + \beta_{12} Change\ Auditors_{i,t} + \beta_{13} Auditor_{i,t} + \beta_y Year + \beta_{ind} Industry + \varepsilon_{i,t}$$

۶۷. نقش کمیته حسابرسی در تعدیل ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریتی...

نگاره ۵- نتایج برآورد الگوی دوم پژوهش - معیار دوم اعتماد بیش از حد مدیریت

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار دوم)	<i>Overcon</i>	۱/۰۳۶۱	۰/۴۶۰۴	۲/۲۵۰۴	۰/۰۲۴۴
کمیته حسابرسی	<i>AC</i>	۰/۳۵۵۸	۰/۰۴۹۹	۷/۱۲۱۰	<۰/۰۰۱
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۰/۳۹۰۴	۰/۰۲۹۸	۱۳/۰۶۴۵	<۰/۰۰۱
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	۰/۱۴۱۴	۰/۱۳۲۵	۱/۰۶۷۴	۰/۲۸۵۷
مجموع حسابهای دریافتی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	۰/۲۸۲۶	۰/۱۴۷۳	۱/۹۱۷۱	۰/۰۵۵۱
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۰۱۱۵	۰/۰۰۷۱	-۱/۶۱۹۲	۰/۱۰۵۴
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۰۷۲۸	۰/۰۹۱۲	۰/۷۹۸۲	۰/۴۲۴۷
زیان خالص	<i>Loss</i>	۰/۰۵۰۶	۰/۰۸۶۷	۰/۵۸۳۳	۰/۵۵۹۶
نقدینگی	<i>Cash</i>	۰/۴۱۲۱	۰/۲۶۶۰	۱/۵۴۸۸	۰/۱۲۱۴
اقدام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	-۰/۰۲۳۵	۰/۰۸۲۲	-۰/۲۸۶۸	۰/۷۷۴۳
تغییر حسابرس	<i>Change Auditors</i>	-۰/۰۸۷۲	۰/۰۴۰۷	-۲/۱۴۰۹	۰/۰۳۲۲
نوع حسابرس	<i>Auditor</i>	۰/۴۰۲۹	۰/۰۷۱۵	۵/۶۳۱۸	<۰/۰۰۱
اعتماد بیش از حد مدیریت و کمیته حسابرسی	<i>Overcon * AC</i>	۰/۳۶۴۱	۰/۰۷۵۳	۱/۰۴۸۰	۰/۰۴۱۶

$$\begin{aligned}
 \text{Audit Fees}_{i,t} = & \beta_0 + \beta_1 \text{Overcon}_{i,t} + \beta_2 \text{AC}_{i,t} + \beta_3 \text{Overcon} * \text{AC}_{i,t} + \beta_4 \text{Size}_{i,t} \\
 & + \beta_5 \text{ROA}_{i,t} + \beta_6 \text{AR\_INV}_{i,t} + \beta_7 \text{MTB}_{i,t} + \beta_8 \text{Leverage}_{i,t-1} + \beta_9 \text{Loss}_{i,t} + \beta_{10} \\
 & \text{Cash}_{i,t} + \beta_{11} \text{ABS-AA}_{i,t} + \beta_{12} \text{Change Auditors}_{i,t} + \beta_{13} \text{Auditor}_{i,t} + \beta_y \text{Year} + \\
 & \beta_{Ind} \text{Industry} + \varepsilon_{i,t}
 \end{aligned}$$

نتایج آزمون فرضیه سوم

فرضیه سوم این پژوهش عنوان می‌دارد که کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت و تخصص صنعت حسابرسی موثر است. مطابق با نگاره های ۷ و ۶ به دلیل بیشتر بودن p-مقدار $AC * Overcon$ از خطای قابل پذیرش ۵ درصد پژوهش، کمیته حسابرسی بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار اول و دوم) و تخصص صنعت حسابرسی موثر نمی‌باشد. اما اعتماد بیش از حد مدیریت به تنهایی در هر دو مدل معنادار شده است.

نگاره ۶- نتایج برآورد الگوی سوم پژوهش - معیار اول

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار اول)	<i>Overcon</i>	-۳۶/۲۵۶۲	۷/۱۰۸۱	-۵/۱۰۰۰۶	<۰/۰۰۱
کمیته حسابرسی	<i>AC</i>	-۰/۶۲۴۱	۰/۴۵۹۸	-۱/۳۵۷۳	۰/۱۷۴۶
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۲/۴۸۹۷	۰/۴۳۴۱	۵/۷۳۴۲	<۰/۰۰۱
بازده دارایی‌ها	<i>ROA</i>	۱/۰۱۷۲	۰/۹۸۹۵	۱/۰۲۸۰	۰/۳۰۳۹
مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	-۰/۹۹۹۴	۱/۳۵۶۲	-۰/۷۳۶۹	۰/۴۶۱۲
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۱۱۰۶	۰/۰۶۷۹	-۱/۶۲۸۸	۰/۱۰۳۳
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۴۵۸۳	۰/۸۳۸۳	۰/۵۴۶۸	۰/۵۸۴۵
زیان خالص	<i>Loss</i>	۰/۹۶۰۶	۰/۷۸۳۲	۱/۲۲۵۶	۰/۲۲۰۰
نقدینگی	<i>Cash</i>	-۴/۰۵۳۷	۲/۸۹۴۳	-۱/۴۰۰۶	۰/۱۶۱۳
اقلام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	-۰/۶۱۷۵	۰/۷۳۲۴	-۰/۸۴۳۲	۰/۳۹۹۱
تغییر حسابرسی	<i>Change Auditors</i>	-۰/۸۱۴۰	۰/۳۱۸۹	-۲/۵۵۲۲	۰/۰۱۰۷
نوع حسابرسی	<i>Auditor</i>	۱۰/۶۱۰۶	۲/۹۴۸۶	۳/۵۹۸۵	۰/۰۰۰۳
اعتماد بیش از حد مدیریت و کمیته حسابرسی	<i>Overcon * AC</i>	-۰/۵۵۵۴	۰/۵۸۹۴	-۰/۹۴۲۵	۰/۳۴۵۹

$$SPECIALIST_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Overcon_{i,t} + \beta_2 AC_{i,t} + \beta_3 Overcon * AC_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 AR\_INV_{i,t} + \beta_7 MTB_{i,t} + \beta_8 Leverage_{i,t-1} + \beta_9 Loss_{i,t} + \beta_{10} Cash_{i,t} + \beta_{11} ABS-AA_{i,t} + \beta_{12} Change Auditors_{i,t} + \beta_{13} Auditor_{i,t} + \beta_y Year + \beta_{ind} Industry + \varepsilon_{i,t}$$

نقش کمیته حسابرسی در تعدیل ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریتی... ۶۹.

نگاره ۷- نتایج برآورد الگوی سوم پژوهش - معیار دوم

متغیر توضیحی	نماد متغیر	ضریب متغیر توضیحی	خطای استاندارد	آماره استودنت (t)	p-مقدار
اعتماد بیش از حد مدیریت (معیار دوم)	<i>Overcon</i>	-۳۷/۷۲۶۳	۸/۱۱۱۳	-۴/۶۵۱۰	<۰/۰۰۱
کمیته حسابرسی	<i>AC</i>	-۰/۷۰۳۸	۰/۴۲۲۴	-۱/۶۶۶۳	۰/۰۹۵۶
اندازه شرکت	<i>Size</i>	۲/۶۷۷۴	۰/۵۲۰۱	۵/۱۴۷۷	<۰/۰۰۱
بازده دارایی ها	<i>ROA</i>	۱/۱۰۳۸	۱/۱۱۲۳	۰/۹۹۲۴	۰/۳۲۱۰
مجموع حسابهای دریافتنی و موجودی کالا تقسیم بر متوسط کل داراییها	<i>AR_INV</i>	-۰/۸۲۵۲	۱/۳۵۱۳	-۰/۶۱۰۷	۰/۵۴۱۴
نسبت ارزش بازار به دفتری	<i>MTB</i>	-۰/۱۰۷۵	۰/۰۷۲۷	-۱/۴۷۸۴	۰/۱۳۹۲
اهرم مالی	<i>Leverage</i>	۰/۰۸۲۶	۰/۸۰۷۲	۰/۱۰۲۴	۰/۹۱۸۴
زیان خالص	<i>Loss</i>	۱/۲۹۵۱	۰/۸۳۰۸	۱/۵۵۸۸	۰/۱۱۹۰
نقدینگی	<i>Cash</i>	-۱/۴۷۵۱	۲/۷۶۷۳	-۰/۵۳۳۳۰	۰/۵۹۴۰
اقلام تعهدی	<i>ABS-AA</i>	-۰/۲۹۴۱	۰/۷۵۵۲	-۰/۳۸۹۵	۰/۶۹۶۹
تغییر حسابرس	<i>Change Auditors</i>	-۰/۸۳۳۰	۰/۳۲۱۷	-۲/۵۸۹۴	۰/۰۰۹۶
نوع حسابرس	<i>Auditor</i>	۱۰/۲۱۱۵	۲/۶۲۲۹	۳/۹۰۸۱	<۰/۰۰۱
اعتماد بیش از حد مدیریت و کمیته حسابرسی	<i>*Overcon AC</i>	-۰/۸۴۹۲	۰/۶۴۹۳	-۱/۳۰۸۰	۰/۱۹۰۸

$$SPECIALIST_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Overcon_{i,t} + \beta_2 AC_{i,t} + \beta_3 Overcon * AC_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 AR\_INV_{i,t} + \beta_7 MTB_{i,t} + \beta_8 Leverage_{i,t-1} + \beta_9 Loss_{i,t} + \beta_{10} Cash_{i,t} + \beta_{11} ABS-AA_{i,t} + \beta_{12} Change\ Auditors_{i,t} + \beta_{13} Auditor_{i,t} + \beta_y Year + \beta_{Ind} Industry + \varepsilon_{i,t}$$

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اجباری شدن تشکیل کمیته های حسابرسی در شرکت های بورس اوراق بهادار تهران، در این پژوهش تاثیر اعتماد بیش از حد مدیریت بر حق الزحمه حسابرسی و تخصص صنعت حسابرس و نقش کمیته حسابرسی در این خصوص، مورد آزمون قرار گرفت.

نتایج فرضیه های اول و دوم پژوهش نشان می دهد که بین اعتماد بیش از حد مدیریت و حق الزحمه حسابرسی رابطه ای وجود ندارد اما با تشکیل کمیته حسابرسی این ارتباط به وجود آمده و این کمیته بر ارتباط بین اعتماد بیش از حد مدیریت با حق الزحمه حسابرسی موثر است این نتیجه با پژوهش های [۲۰] و [۲۱] همخوانی دارد آن ها دریافتند که یک کمیته حسابرسی قوی رابطه بین استخدام یک حسابرس که با مدیریت وابستگی دارد را کاهش می دهد. در مورد یک رابطه منفی بین دستمزدهای حسابرسی و اعتماد بیش از حد مدیریت، یک کمیته حسابرسی ممکن است پوشش حسابرسی قوی تری را تقاضا کند که منجر به دستمزدهای حسابرسی بالاتری می شود و مدیران بسیار مطمئن را از دخالت در دامنه حسابرسی باز می دارد. نتایج فرضیه سوم پژوهش بیانگر وجود رابطه منفی بین تخصص حسابرسی با اعتماد بیش از حد مدیریت است. از دلایل احتمالی این موضوع می توان گفت که حسابرسان متخصص صنعت حسابرسی های باکیفیت بالاتری را فراهم می کند و بهتر قادر به تشخیص خطاهای مشتریان درون تخصص صنعت خود هستند. در نتیجه هر چه اعتماد مدیران افزایش یابد احتمال استفاده از حسابرسان متخصص کمتر می شود. البته نتایج فرضیه سوم نشان داد که وجود کمیته حسابرسی نقشی در تعدیل این رابطه ندارد. طبق مفاهیم نظری، کمیته حسابرسی نقش انتخاب حسابرس متخصص را دارد، اما بنظر می رسد وضعیت حاکم بر ساختار سازمانی شرکت ها در ایران موجب شده است وجود کمیته حسابرسی نتواند به عنوان ساز و کار راهبری شرکت، همانند یک عامل بازدارنده و کاهنده پیچیدگی عملیات و احداقتصادی عمل کند. این نتیجه برخلاف پژوهش [۲۱] می باشد.

پیشنهاد برای پژوهش های آینده

پیشنهاد می شود به منظور استفاده هر چه بیشتر از نتایج پژوهش و نیز کمک به روشن شدن رابطه اعتماد بیش از حد مدیریتی و حق الزحمه حسابرسی و تاثیر کمیته حسابرسی بر روی این رابطه در آینده، به موضوعات زیر توجه بیشتری شود:

۱. با توجه به انتخاب معیارهای خاصی از اعتماد مدیران در این پژوهش، پیشنهاد می گردد بررسی دیگر معیارهای ارزیابی اعتماد بیش از حد مدیریت مانند پاداش نسبی مدیریت و تفاوت بین دو حد پیش بینی شده برای سود نیز صورت گیرد.
۲. با توجه به نتایج پژوهش حاضر و عدم تاثیر کمیته حسابرسی بر برخی از سازو کارهای راهبردی پیشنهاد می شود سایر جنبه های نقش کمیته حسابرسی از جمله تاثیر آن بر کیفیت حسابرسی آزمون شود.
۳. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، بنظر می رسد ویژگی های کمیته حسابرسی در نتیجه گیری های این پژوهش موثر باشد لذا پیشنهاد می شود بررسی ویژگی های کمیته حسابرسی مانند تلاش کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی در پژوهش های مشابه آزمون شود.

فهرست منابع

۱. آقایی، آرزو و جاری، اعظم. (۱۳۹۲). "عوامل تعیین کننده تغییر حسابرسان در بورس اوراق بهادار تهران"، *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران، سال دوم، شماره ۸، زمستان، صص ۱۱۵-۱۰۰.
۲. تنانی، محسن و علوی، محمد. (۱۳۹۲). "بررسی مقایسه ای عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی صورتهای مالی از منظر حسابرسان مستقل و مدیران اجرایی"، *دانش حسابرسی*، سال ۱۳، شماره ۵۱، صص ۸۸-۶۹.
۳. حیدری، مهدی (۱۳۹۳). "بررسی تأثیر عامل رفتاری اعتماد به نفس بیش از حد مدیریت بر چسبندگی هزینه". *حسابداری و حسابرسی*، دوره ۲۱، شماره، تابستان، صص ۱۷۲-۱۵۱.
۴. خوش طینت، محسن و نادری قمی، ولی‌اله، (۱۳۸۸)، "چارچوب رفتار اعتماد بیش از حد سرمایه‌گذاران با بازده سهام"، *مطالعات حسابداری*، شماره ۲۵، بهار، صص ۸۵-۵۳.
۵. رامشه، منیژه و مهناز ملانظری، (۱۳۹۳)، "بیش‌اعتمادی مدیریت و محافظه‌کاری حسابداری"، *دانش حسابداری*، سال پنجم، شماره ۱۶، بهار، صص ۷۹-۵۵.
۶. ستایش، محمد حسین و فعال قیومی، علی، (۱۳۹۱). "دوره تصدی حسابرسان، چرخه عمر و کارایی سرمایه‌گذاری های بلند مدت شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *مطالعات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران، سال اول، شماره ۴، زمستان، صص ۵۷-۴۰.
۷. عباس زاده، محمدرضا و رستگار مقدم اعتمادی، علی و بیگی، بهزاد (۱۳۹۳). "تأثیر اعتماد بیش از حد مدیریتی بر سیاست تقسیم سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" کنفرانس بین المللی حسابداری، اقتصاد و مدیریت مالی، آبان ۱۳۹۳.
۸. عربصالحی، مهدی و هاشمی، مجید (۱۳۹۴). "تأثیر اعتماد بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی"، *حسابداری و حسابرسی*، دوره ۲۲، شماره ۱، صص ۱۰۴-۸۵.
۹. فلاح شمس لیالستانی، میرفیض؛ قالیباف اصل، حسن؛ و سمیرا سرایی نوبخت (۱۳۸۹). "بررسی اثر تجربه بر ریسک‌پذیری، بیش اعتمادی و رفتار توده‌وار"، *فصلنامه بورس اوراق بهادار*، شماره ۱۲، زمستان، صص ۴۱-۲۵.
10. Abbott, L.J., Parker, S., Peters, G.F., Raghunandan, K., (2003). "The association between audit committee characteristics and audit fees". *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 22 (2), 17-32.
11. Ahmed, A., Duellman, S., (2013). "Managerial overconfidence and accounting conservatism". *Journal of Accounting Research* 51 (1), 1-30.
12. Ball, R., Jayaraman, S., Shivakumar, L., (2012). "Audited financial reporting and voluntary disclosure as complements: a test of the confirmation hypothesis". *Journal of Accounting and Economics* 53 (1-2), 136-166.

13. Beck, M. J., Mauldin, E. G., (2013).” Who's really in charge? Audit committee versus CFO power and audit fees”. **The Accounting Review**, forthcoming.
14. Ben-David, I., Graham, J. R. and C. R. Harvey (2007). “Managerial Overconfidence and Corporate Policies”. **National Bureau of Economic Research**. [online]. <<http://www.nber.org/papers/w13711>>. [03 November 2013].
15. Carcello, Joseph and Neal, Terry (2006). “Audit committee composition and auditor reporting”. **The Accounting Review**, 75 (4):136-197.
16. Chen, S., Lai, S., Liu, C., McVay, S., (2014).” Overconfident managers and internal controls”. **Working paper, National Taiwan University and University of Washington**.
17. Cohen, J., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., Wright, A., (2013). “The effect of audit committee industry expertise on monitoring the financial reporting process”. **The Accounting Review** 89 (1), 243-273.
18. COSO, (2013). “Internal Control – Integrated Framework: Executive summary”. www.coso.org
19. Deshmukh, S., Goel, A. M., and K. M. Howe (2013). “CEO Overconfidence and Dividend Policy”. **Journal of Financial Intermediation**, 22 (3),440- 463.
20. Dhaliwal, D., Lamoreaux, P., Lennox, C., Mauler, L.,(2014). “Management influence on auditor selection and subsequent impairments of auditor independence during the post-SOX period”. **Contemporary Accounting Research**, forthcoming.
21. Duellman.S.Hurwitz.H.Sun.Y.(2015).” Managerial Overconfidence and Audit Fees”. **Journal of Contemporary Accounting and Economics Annual Symposium for their helpful comments**.
22. Emby, C., Davidson, R., (1998). “The effects of engagement factors on auditor independence: Canadian evidence”. **Journal of International Accounting, Auditing and Taxation** 7 (2), 163-179.
23. Fureman, R (2006). “Comparing the Auditor Quality of Arthur Andersen to that of the Big 4”, **API**(6), 1-10.
24. Hay, D. C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). “Audit Fees: A Meta-analysis of the Effect of Supply and Demand Attributes”. **Contemporary Accounting Research**, 23(1),141–191.
25. Heaton, J. B. (2002). “Managerial Optimism and Corporate Finance”. **Financial Management**, 31(2),33-45.
26. Hribar, P., Kim, J., Wilson, R., Yang, H., (2012).” Counterparty responses to managerial overconfidence”. **Working paper. University of Iowa and University of Pennsylvania**.
27. Johnson, E., Kuhn, J.R., Apostolu, B., Hassell, J.M., (2013).” Auditor perceptions of client narcissism as a fraud attitude risk factor”. **Auditing: A Journal of Practice and Theory** 32 (1), 203-219.

28. Jones, J.(1991).”Earnings management during import relief investigation” . **Journal of Accounting research**, (29)2, 193-228.
29. Kang, F.,(2014). “Founding family ownership and the selection of industry specialist auditors”. **Accounting Horizons** 28 (2), 261-276.
30. Lewellen,W.G.,Bardrinath,S.G.(1997).”On the measurement of Tobins.” **Journal of Financial Economics** , 44(1),77-122.
31. Malmendier, U., Tate, G., (2005). “CEO overconfidence and corporate investment”. **Journal of Finance** 60 (6), 2661-2700.
32. Schrand, C., Zechman, S., (2012).” Executive overconfidence and the slippery slope to financial misreporting”. **Journal of Accounting and Economics** 53 (1-2), 311-329.
33. Simunic, D. A. (1980). “The Pricing of Audit Services: Theory and Evidence”. **Journal of Accounting Research**, 18(1),161-190.
34. Sun, J. & Liu, G (2013). “Auditor industry specialization, board governance and earnings management”. **Managerial Auditing Journal**, 28(1),45-64.

سایت رسمی www.iaaaas.com

تلفکس ۴۴۸۴۴۹۷۵ – ۴۴۸۴۴۷۰۵

پست الکترونیک iranianiaa@yahoo.com

سایت انجمن حسابداری ایران www.iranianaa.com

The influence of audit committee on the Relationship between Managerial Overconfidence and Audit Fees and audit specialise

Seyyed Mahmood Mousavi Shiri (PhD)¹©

Associate Professor of Accounting, Payame Noor University, Iran

Asal Bakhshian²

M.A. in Accounting, Payame Noor University, Iran

(Received: 13 December 2017; Accepted: 24 February 2018)

We are expect that an audit committee influence on relationship between hiring an auditor who depend management And expressed the desire to get a decrease. also Audit Committee can cover a stronger audit request Which leads to higher audit fees And managers involved in the audit of the society. In this study, the effects of too much trust management and the Audit Committee on audit fees and auditor industry specialization in during 2008-2014 using panel data analysis and Ordinary Least Square (OLS) regression in R programming language. The results of the statistical analysis show that research hypotheses non-significant relationship between Managerial Overconfidence on, Audit Fees. Also significant relationship between Managerial Overconfidence and Audit Committee on Audit Fees. The study can be said non-significant relationship between Managerial Overconfidence and Audit Committee on industry specialized auditors.

Keywords: Managerial Overconfidence, Audit Committee, Audit Fees, Auditor Industry Specialization.

---

¹ mousavi1973@yahoo.com © (Corresponding Author)

² bakhshian_a@yahoo.com